

Богдан Ж. Б., кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами, НТУ «Харківський політехнічний інститут» (м. Харків)
Солодовник Т. О., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами, НТУ «Харківський політехнічний інститут» (м. Харків)
Северина Н. Ю., кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами, НТУ «Харківський політехнічний інститут» (м. Харків)

ВИЗНАЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ І ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТЕХНІЧНОГО ПРОФІЛЮ

У статті автори визначають професійні та особистісні якості майбутніх фахівців технічного профілю, аналізують ці поняття у педагогічній та психологічній літературі, розкривають основний зміст особистісних і професійних якостей, які впливають на конкурентоспроможність майбутніх інженерів.

Ключові слова: професійно важливі якості, особистісні якості, фахівці технічного профілю, професійна підготовка, професійна діяльність.

В статті автори виділяють професійні та особистісні якості майбутніх фахівців технічного профілю, аналізують ці поняття в педагогічній та психологічній літературі, розкривають основне содержание особистісних і професійних якостей, які впливають на конкурентоспроможність майбутніх інженерів.

Ключевые слова: профессионально важные качества, личностные качества, специалисты технического профиля, профессиональная подготовка, профессиональная деятельность.

Постановка проблеми. Сучасні економічні та політичні умови життя в Україні вимагають від фахівців якісної професійної підготовки, яку повинна забезпечити вища школа. Сьогодні фахівець повинен бути не тільки готовим до виконання професійної діяльності, а також бути конкурентоспроможним на ринку праці. Особливо це стосується вищої технічної освіти, тому що науковий прогрес та розвиток сучасних інформаційних технологій оновлюються та вдосконалюються майже щодня, і сучасний інженер повинен не тільки відстежувати ці зміни, а і вміти постійно підвищувати свій професійний і кваліфікаційний рівень.

Конкурентоспроможність фахівця забезпечується не тільки професійними, а і особистісними якостями, які сприяють постійному саморозвитку й самовдосконаленню особистості й фахівця. Особистісні якості людини відіграють не менш важливу, а навіть і більшу значущість у здатності бути конкурентоспроможним на ринку праці. Тому у процесі навчання у вищому навчальному закладі потрібно не тільки готувати високоякісного фахівця, а і приділяти достатньо уваги формуванню особистісно-важливих якостей студентів, які

сприятимуть вдосконаленню професійних знань та розвиткові творчих здібностей.

Аналіз останніх досліджень. Проблеми формування розвитку професійно важливих та особистісних якостей фахівців висвітлено у багатьох працях вітчизняних та закордонних науковців, педагогів, психологів. Зокрема, професійною підготовкою майбутніх фахівців займалися В.П. Андрущенко, Р.С. Гуревич, А.О. Лігоцький, Л.О. Хомич; підготовці майбутніх фахівців у контексті особистісно орієнтованої освіти приділяли увагу Г.О. Балл, І.Д. Бех, В.В. Рибалка. У працях В.І. Астахової, Є.О. Якуби, В.Д. Шадрікова, В.А.Сластьоніна та інших вчених розглядаються питання професійного інтересу, професійної спрямованості, процесу формування сумлінного ставлення до праці, а також проблеми щодо формування особистісних якостей спеціаліста.

Проте, на наш погляд, ще недостатньо висвітленою проблемою визначення та формування особистісних і професійних якостей фахівців, що сприяють конкурентоздатності на ринку праці. Необхідно виділити та формувати у навчально-виховному процесі саме ті якості, які допомагають майбутньому фахівцю

впевнено відчувати себе серед інших професіоналів свого профілю.

Метою даної статті є виділити та проаналізувати професійно важливі та особистісні якості майбутніх фахівців технічного профілю, що сприятимуть їх конкурентоспроможності у професійній діяльності.

Виклад основного матеріалу.

Здійснюючи професійну діяльність, інженер виконує низку специфічних функцій, які вимагають певних загальних та спеціальних, зокрема технічних здібностей та особистісних якостей особистості. Швидкий розвиток науково-технічного прогресу зумовлює постійну зміну змісту сучасної вищої освіти, зміну вимог до фахівців, необхідність постійного удосконалення професійної компетентності, іноді зміну професії або сфери діяльності. Інтеграційні процеси, що відбуваються у сучасному суспільстві, економічні зміни, що обумовлюють ринок праці, вимагають від фахівців комплексу якостей, що забезпечують високий рівень адаптації до нових умов. Рівень професіоналізму, звичайно входить до комплексу цих якостей і забезпечує якість та продуктивність професійної діяльності, проте повністю не гарантує конкурентоспроможності і адаптації до змінюваних умов.

Під професіоналізмом у психологічній літературі прийнято вважати внутрішню характеристику особистості, яка володіє необхідним нормативним набором психічних якостей, що дозволяють їй здійснювати діяльність на високому рівні й досягати значних професійних результатів [1].

В.Д. Шадріков під професійно важливими якостями розуміє індивідуальні якості суб'єкта діяльності, які впливають на ефективність діяльності й успішність її засвоєння. Також до професійно важливих якостей він відносить здібності [2]. Отже, індивідуальні якості особистості автор вважає і професійно значущими, які впливають на навчальну, професійну, творчу діяльність людини і забезпечують продуктивність та якість будь-якої діяльності.

Зокрема, А.К. Маркова у професіограми фахівця виділяє дві сфери: мотиваційну й операційну. До мотиваційної сфери належать такі професійно важливі психологічні якості людини як мотиви, цілі, завдання людини, професійні домагання, емоції, психічні стани,

задоволеність працею. До операційної сфери відносять психологічні знання про працю, психологічні дії, засоби, прийоми, вміння; професійні здібності, професійне навчіння, професійне мислення, професійний саморозвиток. Окремо автор виділяє професійну творчість. Таким чином, обидві сфери, обумовлюють ефективність та якість професійної діяльності особистості, мотиваційна визначається особистісними якостями людини, операційна – спрямованістю на професійну діяльність [3].

А.М. Павлова до професійно важливих якостей особистості відносить [4]:

- ✓ соціально-професійну відповідальність;
- ✓ морально-психологічну стійкість;
- ✓ професійні здібності;
- ✓ характерологічні здібності (необхідні, бажані, і такі, що категорично не підходять).

А.В. Карпов розподіляє професійно важливі якості на чотири групи :

✓ абсолютні професійно важливі якості – це властивості, що необхідні для виконання діяльності на мінімальному чи нормативно заданому, середньому рівні;

✓ відносні професійно важливі якості, які визначають можливість досягнення суб'єктом високих (позанормових) кількісних і якісних показників діяльності;

✓ мотиваційна готовність до реалізації тієї або іншої діяльності. Високий рівень мотивації може компенсувати недостатній рівень розвитку багатьох інших професійно важливих якостей;

✓ антипрофесійно важливі якості – властивості, що суперечать тому або іншому виду професійної діяльності [5].

Таким чином, можна зробити висновок, що до професійно важливих якостей належить, по-перше, мотивація, яка є невід'ємною складовою будь-якого виду діяльності, забезпечує інтерес до професії та сприяє прагненню до успіху; по-друге, професійні здібності, які забезпечують швидкість оволодіння професійними знаннями, вміннями, навичками, вмінням вчитися протягом життя, відповідати сучасним вимогам до своєї професії на рівні світової практики. Також дослідники відносять до професійно важливих якостей індивідуальні особливості, тобто якості характеру, які можуть позитивно чи негативно впливати на якість, продуктивність професійної діяльності, на

вміння працювати в колективі, встановлювати необхідні контакти, допомагають, або навпаки, унеможливають кар'єрне зростання фахівця.

Аналіз психолого-педагогічної літератури та результати проведеного емпіричного дослідження дозволили виділити такі професійно важливі якості майбутніх фахівців технічного профілю:

1. *Високий рівень працездатності.* Високий рівень працездатності людини залежить від морально-психологічних, матеріально-технічних умов її праці, індивідуальних особливостей, стану здоров'я, професійної підготовленості, умінь змінювати та переключатися на інші види діяльності.

2. *Комунікативність.* Значення комунікативності майбутніх інженерів є однією з важливих умов ефективної фахової діяльності, необхідною складовою професіоналізму сучасного інженера, який, виконуючи специфічно інженерно-професійні функції, повинен на високому рівні володіти навичками ділового спілкування, вмінням встановлювати й підтримувати контакти з колегами та керівництвом. Володіння комунікативними навичками на високому рівні сприяє не тільки налагодженню стосунків у колективі, а й допомагає кар'єрному зростанню фахівців.

3. *Креативність.* У психолого-педагогічній літературі визначено, що креативність це – творчі можливості людини, які виявляються в здатності знаходити нові варіанти оптимального вирішення проблеми; сприйнятливості нових ідей. Творчість допомагає бути кращим фахівцем ніж інші працівники, творчий підхід робить діяльність цікавішою, привабливішою, а значить, більш успішною. Зокрема, технічна творчість сприяє великій кількості відкриттів у галузі науки і техніки.

4. *Творча уява* – це психічний процес, який виявляється у створенні нових образів на основі раніше набутих конкретно-чуттєвих вражень. Для майбутніх інженерів розвиток творчої уяви є особливо важливим. Це допомагає їм виявляти нові шляхи вирішення професійних проблем, знаходити серед великої кількості фактів найбільш істотні, а при потребі відмовлятися від сформованого стереотипу мислення та діяльності, швидко переходити від репродуктивної діяльності до творчої, і

навпаки, відмовлятися від зробленого, якщо воно не є оптимальним для вирішення професійного завдання, а також постійно вдосконалювати стиль, методи та прийоми своєї діяльності.

5. *Конструктивність та аналітичність мислення.* Особливості технічного мислення зумовлені специфікою професії інженера. Щоб мисленнева діяльність трансформувалась у технічне мислення, необхідно формувати та розвивати певні інтелектуальні уміння – здатність особистості ефективно виконувати операції конструктивного та аналітичного мислення (аналіз, синтез, порівняння, класифікація, виділення головного, моделювання, прогнозування) у процесі оволодіння системою професійних знань, умінь, навичок та вирішенні проблем і завдань у процесі професійної діяльності.

6. *Самовдосконалення.* Термін «самовдосконалення» можна тлумачити фундаментально, говорячи про розвиток особистості в цілому, певних її якостей, зокрема її соціалізацію, якісне оволодіння професійними знаннями й уміннями. Соціально значуще зростання особистості, її суспільно корисну діяльність можна розглядати через сукупність професійних знань, явищ, пов'язаних із виконанням службових обов'язків (вибір професії, кар'єра, успіхи або невдачі на роботі, управлінське спілкування, спілкування в колективі тощо). Це дає можливість вивчити особистісні механізми реалізації й регуляції зазначених явищ.

У нашому дослідженні ми спиралися на таке визначення самовдосконалення: це систематична, послідовна робота особистості з удосконалення власних позитивних і усунення негативних якостей. Тільки чітко визначившись щодо сильних і слабких своїх сторін, людина ставить завдання розвинути себе, збагатити свій творчий потенціал – здібності, потреби, інтереси, позитивні особливості характеру, волю, духовний світ, моральні якості, — одночасно усуваючи недоліки.

Специфіка самовдосконалення особистості полягає в тому, що воно значною мірою спирається на індивідуальні особливості людини, її схильності та потреби. Завдяки цьому людині вдається виявити для самої себе домінуючі задатки, які в майбутньому можуть суттєво визначити весь її життєвий шлях, забезпечити розвиток

фізичних, інтелектуальних і моральних якостей.

7. *Здатність до саморегуляції* передбачає вміння керувати своїм енергетичним потенціалом, контроль над емоціями, збереження здатності критично мислити та приймати рішення в критичній ситуації. Незважаючи на різноманітність видів прояву, саморегуляція має таку структуру: прийнята суб'єктом мета його довільної активності, модель значущих умов діяльності, програма власних виконавчих дій, система критеріїв успішності діяльності, інформація про реально досягнуті результати, оцінка відповідності реальних результатів критеріям успіху, рішення про необхідність та характер корекції діяльності. Залежно від виду діяльності та умов її здійснення саморегуляція може реалізовуватися різними психічними засобами. Загальні закономірності саморегуляції реалізуються в індивідуальній формі, що залежить від конкретних умов, а також від характеристик нервової діяльності, від особистісних якостей суб'єкта та його звичок в організації власних дій.

8. *Здатність до технічної творчості*. Творчість, як відомо, свідомо цілеспрямована діяльність людини, яка ставить завдання пізнання і перетворення дійсності, створення нових оригінальних предметів, творів, яких раніше не було. Процес творчості включає інтелектуальну діяльність щодо усвідомлення життя, створення нових теоретичних узагальнень, висунення ідей і активне втілення їх у життя. Високий рівень розвитку творчого мислення фахівця – важлива психологічна передумова найбільш раціонального й ефективного виконання ним професійних обов'язків.

З огляду на проблематику дослідження цілком можливо, на нашу думку, виокремити такі *особистісні якості*:

1. *Цілеспрямованість*. Це дія, яка регулюється ціллю, характеризується активною участю особистості у процесі професійної діяльності і вирішенні завдань, досягненні поставлених цілей. Відсутність цілеспрямованості в особистості робить її дії та вчинки нелогічними, невпорядкованими, які найчастіше дають низький результат або навіть не дають жодного результату. Наявність цілі і намагання її досягти виховує в людині такі якості як наполегливість, вміння вирішувати проблеми, розвиває

логічне мислення, організованість, відповідальність за свої слова та дії.

2. *Стресостійкість*. Це здатність упоратися з інтелектуальними, емоційними та фізичними перенавантаженнями у професійній діяльності. Отже фахівці, які мають таку особистісну рису, можуть успішно вирішувати завдання в екстремальних ситуаціях та за відносно короткий час, при цьому вони не схильні до прояву тривожної поведінки. Стресостійкість є необхідною якістю, яка дає можливість зберігати фізичне та психічне здоров'я особистості.

3. *Стриманість*. За визначенням Цицерона, стриманість – моральна якість та чеснота, яка виражається невідступним та свідомим пануванням розуму над пристрастями, іншими недобрими поривами. Необмеженість подій, що виникають у реальному житті людини, зумовлюють необхідність такої характеристики особистості.

4. *Відповідальність*. Під відповідальністю майбутнього фахівця ми розуміємо його зобов'язання осмислювати свої вчинки та приймати на себе провину за можливі негативні наслідки впровадження результатів професійної діяльності в галузі математичного моделювання.

5. *Емпатійність*. Емпатія – здатність людини емоційно відзиватися на переживання інших людей, розуміти їхні думки і почуття без активного втручання – з метою надання дієвої допомоги. Емпатія – основа співробітництва і суб'єкт-суб'єктної взаємодії, один із найважливіших компонентів професійної придатності до низки професій. Емпатія виявляється:

- у повазі до внутрішнього світу іншої людини, визнанні її вільної суб'єктної волі, права на незгоду і на вибір поведінки;

- в інтересі до світу іншої особистості та причетності до її стану, співпереживанні її успіху або неспіху;

- у сприйнятті індивідуальності того, з ким спілкуєшся, як цінності з усіма тільки їй властивими якостями і властивостями.

6. *Толерантність*. Як зазначено у словнику психологічних термінів, толерантність – це відсутність (або послаблення) реагування на конфліктогенний фактор; поблажливість, терпимість до чийось думок, поглядів, вірувань тощо. Толерантність у професійній діяльності формує активне ставлення до

навколишньої дійсності, а головне – до людини як найвищої цінності, тих культурних багатств, які є основою духовної культури особистості, оскільки цінності та норми культури, досягнення моральної сфери повинні створювати атмосферу зверненості до людської особистості.

7. *Адекватна самооцінка.* Самооцінка – це оцінка особистістю самої себе, своїх можливостей, якостей та місця серед інших людей. Самооцінка є важливим результатом її поведінки. Від самооцінки залежить взаємодія людини з іншими людьми, її критичність, вимогливість до себе, ставлення до успіхів та невдач. Відтак, самооцінка впливає на ефективність діяльності людини та подальший розвиток її особистості.

Оцінка є провідним компонентом діяльності, що інтегрує в собі: контроль, регуляцію, експертизу і стимуляцію в професійній діяльності. Важливість оцінки полягає в баченні індивідом сильних та слабких сторін діяльності, а також в усвідомленні її результатів. Процедура оцінювання повинна включати в себе: створення необхідного психологічного настрою; аналіз власних результатів; розробку еталону оцінювання. Самооцінка, у свою чергу, впливає на ефективність професійної діяльності й подальший розвиток особистості, характеризує професійні цінності суб'єкта, його спроможність виконувати пізнавальні дії.

7. *Рефлексивність.* Ефективним шляхом психологічного становлення й особистісного розвитку людини є здатність до рефлексії. Рефлексія – це принцип людського мислення, що спрямовує людину на осмислення й усвідомлення власних форм і висновків. Отже, рефлексія – це розуміння людиною самої себе, усвідомлення й оцінка власних дій і вчинків.

Особистісне самоосмислення, самовизначення можливе тільки при наявності відповідного рівня розвитку свідомості – з появою особистісної рефлексії, аспекти якої: самоаналіз, самооцінка, саморозвиток. Кожен з названих аспектів є механізмом самовизначення індивіда, а тому їх співвідношення, у свою чергу, забезпечує професійне становлення особистості.

Рефлексія, як правило, спричиняється ускладненнями в діяльності, що потребує аналізу, усвідомлення, оцінки структури та змісту професійної діяльності.

8. *Наполегливість* – волюва якість, яка спрямована на те, щоб неухильно, незважаючи на труднощі та перепони, досягати поставленої мети. Значну роль при цьому відіграють значущість поставленої доцільної мети та усвідомлення обов'язку й відповідальності за доручену справу.

9. *Організованість.* Організованість - це взаємодія індивідуального і спільного, вміння структурувати і програмувати діяльність відповідно до правил і норм. З огляду на особливості та основні характеристики професійної діяльності особистості організованість виявляється в тому, як вона формулює, перш за все, мету діяльності. Оптимальним є варіант, коли фахівець вміє формулювати конкретну мету. У цьому випадку його діяльність набуває планомірності. Невміння планувати може призвести до сумбурності та фрагментарності діяльності. Організованість виявляється також і у здатності керувати не тільки власною діяльністю, а діяльністю інших.

10. *Захопленість успішністю професійної діяльності.* Фахівці, які працюють із захопленням, зазвичай прагнуть до реалізації в професійній діяльності своїх можливостей, прагнень, досягнення високого професійного рівня, успішності, кар'єрного зростання, морального та матеріального задоволення власною діяльністю. Успіх, як правило породжує прагнення до нових успіхів, до самореалізації, до самовдосконалення, до розвитку себе як професіонала. Потреба у захопленості успішністю професійної діяльності підвищує продуктивність, якість праці і сприяє творчому й інтелектуальному розвитку особистості.

Кожна з виділених професійно важливих та особистісних якостей майбутніх фахівців технічного профілю є необхідним елементом ефективного виконання їх професійної діяльності та запорукою конку.

Для виявлення професійних та особистісних якостей майбутніх фахівців технічного профілю, які студенти вважають значущими для майбутньої професійної діяльності, було проведено дослідження на базі Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». В опитуванні взяли участь студенти другого і третього курсів фізико-технічного факультету та факультету інтегрованих технологій хімічного машинобудування,

Питання психології

загальна кількість студентів - 92 особи. Студентам було запропоновано назвати професійні та особистісні якості, які сприятимуть конкурентоспроможності спеціалістів. На графіку представлені основні професійні та особистісні якості майбутніх фахівців технічного профілю, які є найбільш важливими з точки зору молодого покоління фахівців.

За результатами проведеного опитування, студентами було виявлено 21 ознака, яка належить до особистісних та професійних якостей майбутніх фахівців технічного профілю. На думку майбутніх фахівців, найголовнішою якістю майбутнього фахівця є професійна компетентність. 13,3% респондентів вважають саме цю якість найважливішою. Тобто, наявність професійних знань, умінь та навичок є найважливішою характеристикою професіоналізму фахівця технічного профілю. Друге місце займає така якість як комунікативність, вміння працювати у команді, висловлювати власні думки. Такої думки дотримуються 12,5% студентів, що брали участь в опитуванні.

На третьому місці за важливістю професійних якостей фахівця технічного

профілю опинилась така якість, як цілеспрямованість (близько 10%).

Толерантність займає четверту позицію у списку професійних та особистісних якостей (8,33%). Такі якості, як креативність, уважність та здатність до саморозвитку, логічне мислення були зазначені близько 7% респондентів. Відповідальність, наявність лідерських якостей та адекватна самооцінка є необхідними якостями конкурентоспроможності фахівця технічного профілю. Так вважають близько 4,17% майбутніх фахівців.

Крім того, студенти зазначають, що для здійснення професійної діяльності є необхідними особистісні якості – наполегливість, справедливість, працьовитість, активність, організованість, рішучість, ініціативність, тощо. Невелика кількість студентів зазначали у своїй анкеті, що майбутній фахівець повинен бути харизматичною людиною.

Деякі студенти зазначали, що авторитарність є необхідною якістю майбутнього фахівця, який виконує управлінські функції роботи колективу фахівців. Крім того, у деяких анкетах зустрічались такі якості як оптимізм, доброта, любов до професії.

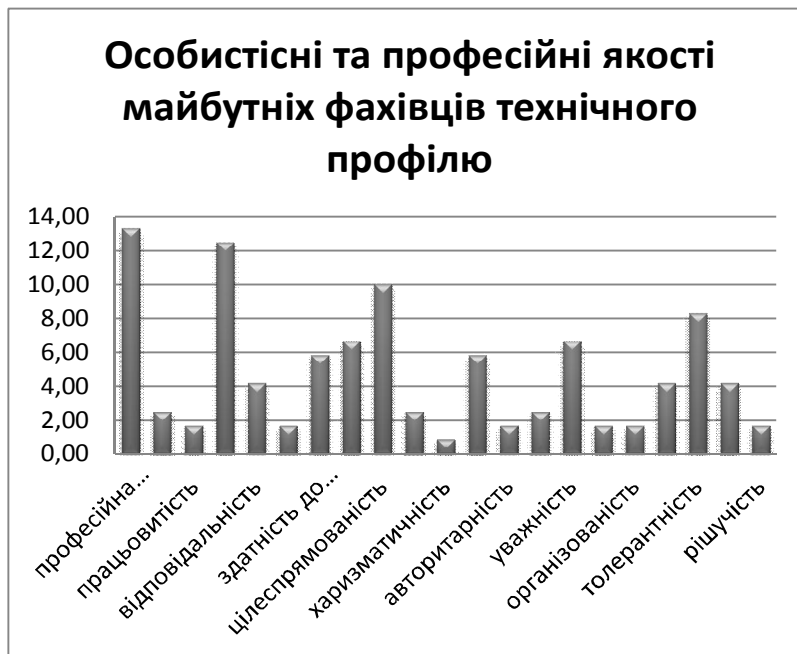

Рис. 1. Професійні та особистісні якості майбутніх фахівців технічного профілю

Висновки. У нашому дослідженні було проведено аналіз психолого-педагогічної літератури з питань професійної підготовки майбутніх фахівців технічного профілю, що дозволяє їм бути конкурентоспроможними на сучасному ринку праці. Були виділена група якостей (професійних та особистісних), які є необхідними та важливими для виконання професійних обов'язків, відповідно до міркувань науковців та студентів, які навчаються на технічних спеціальностях в НТУ «ХП».

На думку науковців та освітян до найважливіших професійних якостей майбутнього фахівця технічного профілю слід віднести – високий рівень працездатності, креативність, творча уява, конструктивність та аналітичність мислення, самовдосконалення, здатність до саморегуляції, здатність до технічної творчості. Особистісні якості представлені наступними означеннями – цілеспрямованість, стресостійкість, стриманість, відповідальність, емпатійність,

толерантність, адекватна самооцінка, наполегливість, організованість, захопленість успішністю професійної діяльності.

Міркування майбутніх фахівців, що навчаються на технічних спеціальностях дещо відрізняються від суджень науковців. Так до професійних та особистісних якостей студенти відносять комунікативність, уважність, ввічливість, справедливість, працьовитість, рішучість, харизматичність тощо.

Узагальнюючи міркування вчених та майбутніх фахівців, необхідно зазначити, що професійна компетентність, комунікативність, цілеспрямованість, толерантність та креативність є найбільш вагомими якостями майбутніх фахівців технічного профілю. В процесі професійної підготовки необхідно приділяти особливу увагу формуванню саме цих якостей. Сформованість наведених вище професійних та особистісних якостей майбутніх фахівців є запорукою їх успішної професійної діяльності у майбутньому.

Література

1. Зеер Э.Ф. Психология профессий: Учеб. пособие для студентов вузов. - Зеер Э.Ф. / М.: Академический Проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2003. - 336 с.
2. Шадриков В.Д. Новая модель специалиста: инновационная подготовка и компетентностный подход // Высшее образование сегодня. 2004. № 8. С. 26-31.
3. Маркова А. К. Психология профессионализма : монография / Маркова А.К. — М. : Просвещение, 1996. — 309 с.
4. Павлова А.М. Психология труда [Текст]: учеб. пособие / А.М. Павлова; под ред. Э.Ф. Зеера. Екатеринбург: Изд-во ГОУ ВПО «Рос. гос. проф.-пед. ун-т», 2008. — 156 с.
5. Карпов А.В. Понятие профессионально важных качеств деятельности // Психология труда / Карпов А.В. — М.: ВЛАДОС-ПРЕСС, 2003. — 352 с.

*Bogdan J. B., candidate of psychological sciences, associate professor
Solodovnyk T. O., candidate of pedagogical sciences, associate professor
Severin N. Y., candidate of pedagogical sciences, senior lecturer*

DEFINITION OF PROFESSIONAL AND PERSONAL QUALITIES OF FUTURE SPECIALISTS OF TECHNICAL PROFILE

The authors define professional and personal qualities of future specialists of technical profile, analyze these concepts in educational and psychological literature, reveal the essence of the qualities that affect the competitiveness of future engineers, reveal their importance and significance in formation of future professionals. The research among students of technical specialties on the distinguishing professional and personal qualities, which in their opinion affect the success of their future professional activity, is also conducted. The results indicate that students attribute communicativeness, attentiveness, courtesy, fairness, diligence, determination and charisma to professional and personal qualities.

Keywords: professionally important qualities, personal qualities, specialists of technical profile, professional training, professional activity.